

Posudek vedoucího bakalářské práce Veroniky Žiškové pod názvem

Fonologické jevy tuniské arabštiny

Vedoucí práce: Adam Pospíšil

Bakalářská práce Veroniky Žiškové (dále autorka) se zabývá fonologií tuniské arabštiny jakožto přehledová studie vycházející primárně ze sekundární literatury, přičemž obsahuje také autentické příklady sebrané většinou z internetových či multimediálních zdrojů, nebo zaslechnuté v přímé komunikaci s rodilými mluvčími. Autorka se zaměřuje na dialekt hlavního města Tunisu, který je možné považovat za určitou tuniskou koiné, ačkoliv některé pasáže obsahují i informace o jiných tuniských varietách, což většinou odráží strukturu informací, jež jsou k dispozici v příslušných zdrojích.

Kapitola Úvod je přehledně rozčleněna do vícero částí, v nichž autorka prezentuje svou metodologii, představuje použitou literaturu a předkládá pojednání o tuniské arabštině (TA) v kontextu dalších variet arabštiny. Také se podrobně věnuje jazykové situaci Tuniska a roli TA v multilingvním prostředí. Zmiňuje rovněž důležité sociolingvistické jevy, jako je přepínání a míšení kódů a vliv cizích jazyků na TA. Následně se dotýká i otázky (zatím absentující) standardizace TA a jejího zápisu. Druhá kapitola je věnována samotné fonologii TA. Začíná přehledem konsonantních fonémů, přičemž následně pojednává jednotlivě o těch z nich, které vykazují zvláštní fonologické chování nebo jsou něčím specifické. Dále se věnuje třídě emfatických hlásek, jejichž status není z hlediska fonologické deskripce jednoznačný, a také zmiňuje variaci fonetické realizace některých fonémů, problematiku asimilace a konsonantní klastry. V další části se věnuje vokalickým fonémům a následně přechází k problematice slabičné struktury, přízvuku a některým fonologickým jevům, jako je redukce vokálů a konsonantů v určitém fonologickém kontextu, redukce geminace konsonantů a metateze, kterou ilustruje jak na nominálním, tak slovesném materiálu. Stručný oddíl je věnován fonologii výpůjček. Třetí kapitola pak nabízí částečný vhled do problematiky morfonologie, tedy jevů, v nichž je fonologické chování podmíněno morfologií. V závěru práce pak autorka opakuje některé poznatky a snaží se poukázat na ty, které si zaslouhují nejvíce pozornosti.

Práce je celkově zpracována solidně, ačkoliv se samozřejmě v některých ohledech projevují limity, které jsou dány zejména zkušenostmi a lingvistickým rozhledem, který si doposud autorka mohla osvojit (v kombinaci s náročností tématu). Například v úvodu by některým pasážím prospěla určitá kondenzace – tak, aby ubylo informací, které jsou dosti obecné povahy a které by byly namísto spíše u nějakého povšechnějšího pojednání o arabštině, a zostřily se tak obrysy těch poznatků, které jsou specificky relevantní pro Tunisko a TA. Tato tendence však jde částečně na vrub tomu, že žánr bakalářské práce není striktně vymezen a přestože by nejspíše měl být identický s žánrem vědeckého článku (včetně žánru přehledové studie), je pochopitelné, že ho autorka pojímá poněkud volněji a více do své práce promítá perspektivu svého současného pohledu na problematiku, kterou si vybrala. Proto myslím, že není na škodu, když v úvodu například uvádí pro ilustraci odlišností mezi varietami arabštiny jednu větu v TA, egyptské arabštině a MSA (s. 26), přestože by takové srovnání pro samotnou deskripci fonologie TA vůbec nutné nebylo. Pokud jde o věcné problémy samotné fonologické deskripce, zde je patrné, že autorce občas chybí jistá suverenita v zacházení s informacemi a v jejich strukturaci a prezentaci. To pak místy text činí méně přehledným a může čtenáře zmást v otázce některých argumentů (např. diskuze k problematice emfatických konsonantů či alofonie některých fonémů včetně vokálů). Nutno však podotknout, že autorka neměla na rozdíl od studentů oborů jako je lingvistika či fonetika možnost se s fonologickými pojmy a problémy fonologického popisu nad rámec studia arabštiny seznámit a tím, že její výběr tématu pramení primárně ze zájmu o TA jako takovou, je pochopitelné, že řada teoretických a konceptuálních úskalí pro ni byla velkou výzvou. Jako vedoucí práce však musím poznamenat, že se s ní autorka průběžně snažila svědomitě vypořádat a že její přístup k práci byl od počátku velice zodpovědný.

Za další dílčí slabinu, která je vysvětlitelná omezenou dosavadní akademickou zkušeností, považují občasné nedostatečné odhady pro vyznění některých tvrzení v rámci arabistického diskurzu – např. když píše, že „[ř]ada rodilých mluvčích i lingvistů se domnívá, že moderní arabské dialekty se budou stále více přibližovat MSA“, tak přestože se opírá o konkrétní zdroj a následně k této hypotéze uvádí i hypotézu opačnou, měla by si uvědomit, že taková hypotéza je značně kontroverzní a řada lidí (včetně mě) se s ní těžko ztotožní, takže by bylo záhodno ji ošetřit nějakým prostředkem zajišťujícím zřetelnější odstup – nejlépe výslovným odkazem na daný zdroj a objasněním daného kontextu. To však je dáno obecnými návyky při zacházení s vědeckými poznatky, které nemohou na bakalářské úrovni být stoprocentně zažity. Zde opět podotýkám, že autorka v průběhu psaní prokázala velkou snahu se v tomto ohledu zlepšovat a korigovat zejména záležitosti terminologie (a s nimi spojených konceptuálních otázek), takže řadu problémů dokázala včas solidně eliminovat.

Jedním z náročných úkolů byla prezentace jevů, na jejichž popisu v literatuře neexistuje shoda, a tudíž je třeba prezentovat vícero alternativ. To se týká například právě inventáře emfatických konsonantů nebo (s ním souvisejícího) inventáře vokálů. Je pravda, že někdy v těchto případech výklad není úplně přehledný (také proto, že docházelo k jeho průběžným modifikacím, aby některé informace nechyběly nebo nezůstaly nedořčeny), ale myslím, že se nakonec autorce podařilo se vyvarovat zásadních pochybení a desinterpretace zdrojů. Bylo by sice žádoucí, aby v takovéto přehledové práci byl nabídnut učenější shrnující „narrativ“, který by čtenáři umožnil se pohodlněji zorientovat v existujících přístupech, ale domnívám se, že toto je opět věc, která by vyžadovala mohutnější lingvistickou průpravu.

Za silnou stránku považují některé poznatky, které povětšinou autorka sesbírala nikoliv v literatuře, nýbrž sama v kontaktu s mluvčími TA. Jsou jim sice věnovány jen velmi stručné pasáže, ale jejich význam přesahuje oblast fonologie – mám na mysli zejména pozoruhodné výpůjčky a jejich začlenění do fonologického a morfologického systému TA (s. 25 a 56). Je škoda, že autorka tyto poznatky nedokázala ještě výrazněji „prodat“, ale důležité je, že se v práci objevují. Totéž platí o „nepravých femininech“ typu *kahraba* (s. 59) a také o některých morfonologických jevech, které ukazují pozoruhodnou netriviální interakci fonologie s morfonologií, např. u připojování přivlastňovacích přípon k plurálovým tvarům: *ktubbi* ‘moje knihy’, nikoliv „fonologicky očekávané“ **kutbi* (s. 59).

S ohledem na celkovou podobu práce a také na její genezi přes výše uvedené nedostatky navrhuji práci k obhajobě s předběžným hodnocením „výborně“, přičemž však považuji za nezbytné, aby autorka při obhajobě prokázala, že se suverénně orientuje i v těch náročnějších otázkách, o kterých v práci pojednává, a že je dokáže dostatečně uceleně prezentovat včetně diskuze, která se jich týká.